

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Analiz poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

UDK: 631.37:378.147(497.6RS); DOI: 10.751/APE1114037K

Originalni naučni rad

OBRAZOVANJEM DO NOVIH STRATEGIJA AGRARNOG RAZVOJA U REPUBLICI SRBIJI⁸

THROUGH EDUCATION TO NEW STRATEGIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Slavko Karavidić⁹

Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo

Dušan Cogoljević

Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo

Dragica Jovančević

Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo

Sažetak

Obrazovanje je snažan činilac razvoja, a obrazovni nivo stanovništva nezaobilazan je pokazatelj dostignutog stepena društveno-ekonomskog razvoja u svakoj društvenoj zajednici. U ovom radu sintetizovani su zaključci brojnih studija o uticaju obrazovanja na agrarni razvoj sa dva aspekta: 1) društvenih saznanja, s ciljem, da se razviju i podstiču sveže misli i saznanja naučnog značaja za razvoj agrara i njihov doprinos razvoju, pri čemu obrazovanje povećava socijalnu uključenost i utiče na smanjenje regionalnih disproporcija i 2) uticaj obrazovnog nivoa poljoprivrednika na njihovu produktivnost. Glavni izazov budućeg perioda je ostvarivanje strukturnih promena agrarnog razvoja kroz kreativno i sinergijsko korišćenje resursa, a pre svega kompetitivnog znanja.

Ključne reči: agrar, obrazovanje, razvoj, nove tehnologije

JEL klasifikacija: I21, I29

---

⁸ Rad je bio prezentovan na Međunarodnoj konferenciji o društvenom i tehnološkom razvoju, STED 2014, održanoj 11.10.2014. godine, u Banjoj Luci, u organizaciji Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka.

⁹ Mitropolita Petra 8, Beograd, E-mail: skaravidic@gmail.com

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

Summary

Education is a powerful factor in development, and educational level of the population is an essential indicator of the achieved level of socio-economic development in every community. In this paper we synthesized conclusions a lot of studies about the impact of education on agricultural development in two aspects: 1) social knowledges, with aim to develop and encourage fresh thinkings and knowledges of scientific importance for agricultural development and its contribution to development, whereby education increases social inclusion and influence on reduction of regional disparities and 2) influence of educational level of agricultural labourer on their productivity. The main challenge for the future period is the realization of structural changes of the agricultural development through creative and synergistic use of resources, especially the competitive knowledge.

Keywords: agricultural, education, development, new technologies

1 Uvod

Dugogodišnja ekonomska kriza i neizvesna budućnost oko dostupnosti prehrambenih resursa i proizvoda, veliki ekonomski i socijalni problemi izraženi visokom stopom zaduženosti i strukturnom neravnotežom podstiču sveže misli i saznanja naučnog značaja za razvoj agrara i njegov doprinos razvoju ostalih sektora privrede, baziranih na očuvanju i korišćenju prirodnih resursa kao potrebe budućeg života i razvoja.

Agrar kao drugi razvojni stub Republike Srbije ima neprocenjivi nacionalni značaj (multiplikativni efekat na ukupni privredni rast i razvoj) i socijalnu stabilnost Republike Srbije, ali i veliki izazov za ruralno stanovništvo.

Dosadašnji tok tranzicije i privatizacije nisu doprineli jačanju proizvodne i tržišne pozicije agrara odnosno odgovornog i aktivnog prilagođavanja procesima globalnih promena, izgradnjom modernog korporativnog upravljanja, poslovne i organizacione kulture zasnovane na znanju i veštinama, kroz implementaciju obrazovanja i nauke u agraru. Dakle, nije ostvareno odgovarajuće prilagođavanje strategije i ciljeva kreativne (re)tranzicije agrara primenom stečenih i novih kompetentnih znanja, a pre svega ispoljavanjem interesa za stručnim obrazovanjem i usavršavanjem.

Obrazovanje u funkciji rada ili zanimanja dominantna je potreba agrara. Zbog svega toga, istraživanjem smo želeli steći potpun uvid u obrazovne potrebe za stručnim obrazovanjem i usavršavanjem, kao i koliko sadržaj rada u agraru opredeljuje obrazovne potrebe.

U dizajniranju istraživanja pošli smo od pitanja: šta je socijalna sredina zaposlenog u agraru, odnosa u društvenim grupama, odnosa u materijalno-ekonomskom poslovanju i društvenoj podeli rada, odnosa kulture i lične procene opštih materijalnih uslova života i koji su to njeni merljivi aspekti relevantni za obrazovana postignuća?

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

Rezultati istraživanja daju osnove za izvođenje argumentovanih zaključaka, ali se pri tom otvarju i neka nova pitanja koja zaslužuju sveobuhvatnu naučnu elaboraciju.

2 Višedimenzionalnost obrazovanja

Savremene tendencije razvoja tržišne privrede pokazale su da se nauka i obrazovanje nalaze u samom vrhu prioriteta globalnih i nacionalnih strategija i politika društveno-ekonomskog i tehničko-tehnološkog razvoja i napretka.

To podrazumeva kreativno i sinergijsko korišćenje resursa, a pre svega kompetentnog znanja koja se mogu primenjivati u različitim oblastima: transferibilne veštine i znanja, nove vizije multidisciplinarnosti, kao i transdisciplinarne kompetencije kroz ispoljavanje interesa za stručnim obrazovanjem i usavršavanjem. Ljudski i socijalni kapital čine zajedno intelektualni kapital, koji znanjem, veštinama i ukupnim ponašanjem stvara i svrsishodno koristi sve ostale resurse (Pejanović, 2013, str. 503). Izdiferencirana su tri mesta susretanja obrazovanja i sadržaja rada u agraru: 1) kvalitet efekata obrazovanja, 2) kvalitet *unutrašnjih* komponenti obrazovanja usmjerenih na razvijanje određenog nivoa rada i 3) rada shvaćenog kao cilj i kao oblast ka kome se obrazovanjem teži. *Radnici znanja* (Adižes, 1999) danas su najvažniji i najugroženiji faktor u ekonomiji. Na inovacijskom talasu koji temelji na novom kvalitetu obrazovanja, privredni subjekti su okrenuti ka budućnosti podsticanjem konkurentnosti, fleksibilnosti, mobilnosti i različitosti, što podrazumeva vrednosti usklađene sa novim globalnim i lokalnim uslovima i okolnostima. Put ka razvijenom društvu zahteva *kvalitetno obrazovanje za sve*.

Ciljeve transformacije agrara treba posmatrati kroz veću proizvodnju, tržišnu konkurentnost, značajniji izvoz, veću produktivnost i veći profit, jer Srbija ima resursno-razvojne predušlove za organizaciju moderne agrarne proizvodnje za šta je neophodno znanje i informisanost, dobra tehnička opremljenost i profesionalna organizovanost i povezanost u okviru agro-industrijskog sistema. Ekonomija znanja glavno je sredstvo u pravcu novog modela ekonomskog i društvenog rasta i razvoja (Pejanović, 2013, str. 622).

U ekonomskoj literaturi postoji ubedljiv argument o ulozi obrazovanja u agraru. Nesporno je da obrazovanje značajno podiže nivo znanja, intelektualne sklonosti, pomaže ljudima u pronalaženju njihovih ličnih identiteta i u izboru načina života. Mora se priznati, međutim, da i ako je istraživanje u društvenim naukama obezbedilo seriju uverljivih hipoteza u vezi sa *intervenišućim varijablama* kojima se objašnjava odnos između obrazovanja, agrarnog i ekonomskog razvoja, direktne implikacije takvog istraživanja nisu očigledne. Isto tako, u praktičnoj primeni, rezultati istraživanja koriste se selektivno. Većina procena uticaja obrazovanja na produktivnost ukazuju da obrazovanje pojedinca može da signalizira postojanje produktivnih svojstava. Analiziran je i uticaj obrazovanja na alokativnu efikasnost, preko procene profita i funkcija faktora tražnje. Primarni metod analize koji se koristi

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

u studijama je višestruko regresivan sa obe varijable i zavisnom i nezavisnom u logaritamskom obliku, poznatijoj u ekonomskoj literaturi kao *Cobb-Douglas* tip.

Istraživanja pokazuju da je prosečna dobit u proizvodnji za 4 godine obrazovanja oko 8,7%, sa standardnom devijacijom do 9,0%. Obrazovanje je, uglavnom, efikasnije u uslovima modernizacije.

U svim studijama koje smo analizirali, prosečno povećanje proizvodnje za 4 godine obrazovanja u tradicionalnim uslovima je 1,3% u poređenju sa 9,5% povećanja u modernizovanim, savremenim uslovima. Praksa potvrđuje da je varijabla modernizacije okruženja veoma značajna. U proseku, procentualna dobit kao rezultat 4 godine obrazovanja je bila 10% veća u savremenom okruženju nego u tradicionalnom okruženju. Formalno školovanje, uglavnom, se odnosi na pismenost, računanje i opšte obrazovanje u kome su generisane osnovne *spособnosti da uče*, a neformalno je od vitalnog značaja u inovativnim procesima agrara.

I ovako skromno priređen pregled literature pokazuje i dokazuje obilje uloga i kanala kroz koje obrazovanje deluje na agrarni razvoj, kroz vrednosti, sposobnosti, znanja, navike, kompetencije i veštine zaposlenih u agraru. Završavamo rečima Žaka Delora: “Koncept učenja u toku celog života predstavlja ključ koji otvara vrata XXI veka (Delor, 1996, str. 99)”.

3 Metodologija empirijskog istraživanja

Predmet istraživanja je utvrđivanje međuzavisnosti obrazovanja i sadržaja rada zaposlenih u agro-industrijskoj organizaciji (u daljem tekstu agraru), odnosno, između obrazovnog ponašanja zaposlenih i sadržaja rada (na nivou određene radne organizacije) i dužnosti, koje zaposleni izvršava u radnom procesu (na nivou svoga zanimanja i poslovanja): neposredni izvršioc i u agraru, neposredni rukovodioci i inženjeri (tehnički kadar), viši rukovodioci i stručnjaci u agraru, naučni radnici i administrativno osoblje. Takav prilaz predmetu istraživanja pruža mogućnost da se stekne relevantna slika o stvarnom uticaju obrazovanja na sadržaj rada i potrebu za obrazovanjem i usavršavanjem.

U istraživanju polazimo od osnovne hipoteze: Postoji pozitivna korelacija između obrazovanja i stava o obrazovanju i pojedinih elemenata sadržaja rada u agro-industrijskim organizacijama.

Nezavisne varijable u našem istraživanju su: motivacija za rad, zadovoljstvo organizacijom rada, zadovoljstvo poslom, kreativnost posla, iskorišćenost znanja u organizaciji, mogućnost profesionalnog usavršavanja i napredovanja u struci i zanimanju, funkcionalnost obrazovnih (školskih) znanja i pogodnost za obrazovanje u organizaciji.

Zavisne varijable ispitivane su na osnovu skale stavova prema obrazovanju i upitnika za merenje motiva, želja, interesa i potreba u pogledu obrazovanja.

Uzorak čine ukupno 149 zaposlenih.

Obeležja uzorka po sadržaju rada su:

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

- 98 neposrednih izvršilaca u agraru ili 65,7% zaposlenih;
- 19 neposrednih rukovodilaca i inženjersko-tehničkog kadra (12,7%);
- 13 viših rukovodilaca i stručnjaka (8,3%);
- 12 administrativnog osoblja (8%) i
- 8 naučnih radnika (5,3%).

Obeležja uzorka po stepenu formalnog obrazovanja su:

- 23 zaposlenih sa nepotpunom osnovnom školom (15,4%);
- 47 zaposlenih sa osnovnom školom (31,5%);
- 43 zaposlenih sa srednjom školom (28,8%);
- 8 zaposlenih sa višom školom (5,4%);
- 19 zaposlenih sa visokom školom (12,7%);
- 4 magistra nauka (2,7%) i
- 5 doktora nauka (3,5%).

Obeležja uzorka prema polu su:

- 107 ispitanika muškog pola (71,8%) i
- 42 ispitanika ženskog pola (28,2%).

Ispitanici su testirani individualno i u manjim grupama, prevashodno na radnom mestu.

U radu smo nastojali da uspostavimo sklad deduktivnog i induktivnog pristupa predmetu istraživanja, uvereni da samo tako možemo izbeći izvesne nejasnoće, što je osiguralo prostor za celovito sagledavanje percepcija zaposlenih o doprinosu obrazovanja radu i rezultatima rada u agrarnim organizacijama, odnosno njegovu empirijsku verifikaciju.

4 Rezultati istraživanja i diskusija

4.1 Aktivnosti koje zaokupljaju zaposlene u agraru posle radnog vremena i mesto obrazovanja u tim aktivnostima

Zapaža se da se najveći broj neposrednih izvršilaca u agraru nakon radnog vremena posvećuje kućnim i porodičnim obavezama (51%), sportu i rekreaciji (15,6%), posećivanje ugostiteljskih objekata (12,5%), a u istom procentu su posvećeni gledanju televizije, čitanju štampe (5,2%), dok je za učenje i obrazovanje kao i posetu biblioteci zainteresovano 0%. Dakle, neposredne izvršioce u agraru ne zaokuplja obrazovanje kao aktivnost nakon radnog vremena. Naučni radnici u agraru u tom pogledu se znatno razlikuju od neposrednih izvršilaca. Tako 36,8% naučnih radnika bira učenje i obrazovanje kao aktivnost nakon radnog vremena, viši rukovodioci i stručnjaci 8,9%, neposredni rukovodioci i inženjersko-tehnički kadar 8,4%, a administrativno osoblje 2,5%.

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Analiza poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

4.2 Motivi zaposlenih za uključivanje u obrazovanje

Problem motiva za obrazovanje zaposlenih često je istraživano u našoj i stranoj literaturi. U rezultatima istraživanja ima izvesnih razlika u motivima. U najvećem broju istraživanja, najviše mesto na listi motiva zauzimaju povećanje ličnog dohotka sa 25,2%, sledi „bolje radno mesto“ sa 21,8% i „želja za sticanjem novog znanja“ sa 15,8%. Dobijeni rezultati našeg istraživanja o motivima zaposlenih u agraru za uključivanje u obrazovanje potvrđuju dosadašnja istraživanja, ali se razlikuju procenti motiva pa je tako:

- Najučestaliji motiv bolje radno mesto sa 45,4%;
- Lična primanja motivišu uključivanje u obrazovanje sa 41,2%;
- Sa po 3,1% učestvuju usavršavanje u struci, stvaralački rad, ugled i društveni položaj, a
- Sa 1% učestvuje želja za proširenjem obrazovanja.

Želja za usavršavanjem u struci često ostaje izvan institucija obrazovanja, jer se obično u proširenju svog stručnog znanja zaposleni u agraru oslanjaju na vlastiti individualni rad: na čitanje knjiga i stručnih časopisa te na lični kontakt sa osobama koje im u tome mogu pomoći.

4.3 Međuzavisnost rada u agraru i obrazovanja

Participacija obrazovanja u sadržaju rada u agraru

Na osnovu rezultata istraživanja može se zaključiti da u strukturi participacije obrazovanja sa po 33,3% učestvuju osnovno obrazovanje i stručno osposobljavanje za radno mesto, zatim sa 25% obrazovanje za prekvalifikaciju i 8,3% stručno obrazovanje za usavršavanje u struci, dok društveno-ekonomsko obrazovanje, kurs stranih jezika i specijalizacije nisu značajnije interesantni za zaposlene u agraru. Nizak procenat neposrednih izvršilaca u agraru kao učesnika obrazovnih aktivnosti u skladu je sa našim očekivanjima zbog prirode njihovog posla, ali iznenađuje podatak da viši rukovodioci i stručnjaci učestvuju sa samo 6,1% u obrazovnim aktivnostima, što je najverovatnije uslovljeno prirodom posla ovih kadrova i njihovom potrebom da koriste stručnu literaturu i stručnim usavršavanjem u inostranstvu. Sa jedne strane neposredni izvršioци uključeni su u programe obrazovanja radi prekvalifikacije sa 25%, a u isto vreme nisu uopšte učestvovali na kursovima stranih jezika.

Zainteresovanost zaposlenih za obrazovanje (veoma zainteresovani, zainteresovani, nisu uopšte zainteresovani)

Samo 9,2% ispitanika je veoma zainteresovano za obrazovanje što je u skladu sa njihovim potrebama za program obrazovanja radi prekvalifikacije, kao i 16,3% zaposlenih koji su zainteresovani pre svega iz istih razloga, dok je osrednje zainteresovano 34,7%, ali isto tako u istom procentu nisu zainteresovani, a 5,1% nisu

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

uopšte zainteresovani za bilo koji vid obrazovanja što može biti posledica delovanja nekog faktora, na primjer godina starosti, godina radnog staža i td.

Iskorišćenost znanja stečenog u toku školovanja (dovoljno, osrednje i nimalo)

Obrazovanje je bitan faktor produktivnosti rada i ekonomske uspešnosti. Naši ispitanici smatraju da na poslu koriste stečeno znanje iz škole: dovoljno 8,2%, osrednje 33,7%, a nimalo 58,1%. Ovi rezultati su zabrinjavajući, ali u isto vreme očekivani s obzirom na obrazovnu strukturu.

Stavovi zaposlenih o doprinosu znanja i obrazovanja ekonomskoj uspešnosti njihove organizacije (veoma mnogo, mnogo, osrednje, malo, nimalo)

Rezultati pokazuju da zaposleni prilično visoko vrednuju doprinos znanja i obrazovanja ekonomskoj uspešnosti organizacije: 20,5% veoma mnogo, 40,8% mnogo, 34,7% osrednje, 2% malo i 2% nimalo. Dobijeni rezultati ne iznenađuju, mada je teško reći da li je on posledica sadržaja rada ili nivoa obrazovanja ispitanika ili nekih drugih faktora.

Procena funkcionalnosti znanja stečenih u toku školovanja

Problem funkcionalnosti znanja stečenog u školovanju je ozbiljan, jer je izvesno da ni privreda ni škola nisu zadovoljni stepenom upotrebljivosti znanja koja se stiču obrazovanjem. Neposredni izvršioци u agraru prilično negativno procenjuju upotrebljivost znanja stečenih u školi i to: 1% - veoma mnogo, 0% - mnogo, 23,7% - osrednje, 33% malo i 42,3% nimalo, šta je u korelaciji sa njihovim stepenom obrazovanja i sadržajem njihovog rada. Međutim, postoje bitne razlike, u zavisnosti od sadržaja rada zaposlenih u agraru, odnosno između profesionalnih kategorija. Najpozitivniji stav prema funkcionalnosti znanja stečenog obrazovanjem iskazali su naučni radnici u agraru 71,4%, dok u relativno skromnom procentu takvo mišljenje imaju neposredni rukovodioci i inženjersko-tehnički kadar 9,9%, viši rukovodioci i stručnjaci 15,2% i administrativno osoblje 5,1%. Veću kritičnost prema ovom problemu ispoljavaju profesionalne grupe kojima su potrebna praktična znanja koja zaista naše obrazovanje ne pruža u dovoljnoj meri, ostvarivanjem povezanosti teorije i prakse. Raskorak između „sveta rada“ u agraru i „sveta obrazovanja“ je veliki.

Spremnost organizacije da iskoristi znanja i sposobnosti zaposlenih

Pokazatelj spremnosti organizacije da podstiče obrazovanje i sticanje znanja i njeno nastojanje da u potpunosti iskoristi znanje i sposobnost zaposlenih je značajan motivacioni faktor zainteresovanosti za obrazovanje i doprinos znanja i obrazovanja ekonomskoj uspešnosti i rastu i razvoju organizacije. Na osnovu utvrđenih statističkih pokazatelja, možemo konstatovati da subjektivna procena ispitanika o spremnosti organizacije da iskoristi znanje i sposobnosti zaposlenih bitno zavisi od sadržaja rada zaposlenih. Skoro dve trećine rezultata grupišu se oko srednjeg pola varijable – osrednje (67,7%), a prema negativnom polu varijable – nimalo (15,6%) i dovoljno

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

16,7% ispitanika. Najkritičniji u pogledu spremnosti organizacije da iskoristi znanje i sposobnosti zaposlenih su neposredni izvršioци u agraru 28,9% i neposredni rukovodioci i inženjersko-tehnički kadar (25,8%). Kao izvesno obrazloženje za ovaj rezultat mogu nam poslužiti srodna istraživanja, da se u agrarnoj organizaciji znanje i obrazovanje manje vrednuje nego u drugim organizacijama.

5 Zaključak

Kvalitet rada, rasta i razvoja agrarne organizacije je rezultat kvaliteta obrazovanja zaposlenih u njoj, odnosno rezultat njihovog znanja, shvatanja, navika, veština, sposobnosti, i produkcijskih, estetskih i etičkih vrednosti.

Obrazovanje i učenje mogu pospešiti izmene u sadržaju rada i radne delatnosti, podstaći i ubrzati obogaćivanje rada i radne delatnosti, podstaći i ubrzati obogaćivanje rada novim metodama i tehnikama i veoma mnogo doprineti oplemenjivanju čovekovih sposobnosti i stvaralaštva.

Ovaj uticaj se blago smanjuje kada se uzmu u obzir starost i školska sprema, pri čemu stariji ispitanici imaju generalno negativniji stav prema obrazovanju od mlađih, dok zaposleni sa višim nivoom obrazovanja zauzimaju pozitivan stav o doprinosu obrazovanja sadržaju rada u odnosu na zaposlene sa nižim nivoom obrazovanja.

Istraživanjem je utvrđen redosled motiva za obrazovanje kod zaposlenih u agraru: 1) povećanje ličnih primanj, 2) dobijanje boljeg radnog mesta, 3) želja za usavršavanjem u struci i 4) želja za proširenjem znanja.

Potvrđena je pretpostavka da se sadržaj rada pojavljuje kao varijabla koja je u značajnoj vezi sa izborom motiva za uključivanje u obrazovne aktivnosti. Neposredni izvršioци u agraru uglavnom su zaokupljeni motivima utilitarnog karaktera.

Rezultati istraživanja u dobroj meri potvrđuju rezultate istraživanja naših i stranih autora o zainteresovanosti zaposlenih u agraru za pojedine vidove obrazovanja, a da je sadržaj rada opredeljujuća varijabla preferencija zaposlenih u oblasti sticanja znanja. To istovremeno znači da bi bilo poželjno i potrebno da istraživači ove problematike, sadržaj rada kao podsticajni faktor obrazovanja i učenja neposredno dovode u vezu sa širim okruženjem, odnosno socio-kulturnom sredinom, ali i sa intelektualnim i psihološkim karakteristikama zaposlenih u agraru.

Prilikom utvrđivanja područja i sadržaja obrazovanja moraju se uzeti u obzir praktični zahtevi rada i radne situacije zaposlenih. Očekivano je, na primer, da je prvenstveni interes neposrednih izvršilaca u poljoprivredi osnovno obrazovanje odraslih, stručno osposobljavanje za radno mesto i prekvalifikaciju, dok je mali broj njih zainteresovan za programe koji imaju šire profesionalno znanje, što je uglavnom karakteristično za ostale profesionalne grupe u agrarnoj organizaciji.

Agraru je potrebno nešto drugo u odnosu na ovo što danas imamo – što šire otvoriti prostor nauci i obrazovanju za nove inovativne programe sa jasno

Karavidić, S., Cogoljević, D. i Jovančević, D. (2014). Obrazovanjem do novih strategija agrarnog razvoja u Republici Srbiji. *Anali poslovne ekonomije*, 11, str. 37–45.

kontrolisanim kriterijumima kvaliteta. Mora se izgraditi svest o interaktivnim vezama između društveno-ekonomskog razvoja i obrazovanja.

Krupne i dalekosežne promene u strukturi i sadržaju rada i radne delatnosti zasnovane na automatizaciji i visokim tehnologijama, intelektualnim sadržajima racionalizatorske i inovativne delatnosti snažno afirmišu potrebu kontinuiranog učenja i obrazovanja i interes za različite dimenzije profesionalnog i ukupnog razvoja čoveka i njegovih civilizacijskih vrednosti.

6 Popis literature

Adižes, I. (1999). *Upravljanje promenama*. Novi Sad: Prometej.

Delor, Ž. (1996). *Obrazovanje otkrivena riznica*. Beograd: Ministarstvo prosvete Republike Srbije.

Pejanović, R. (2013). *Ogledi iz agrara i ruralne ekonomije*. Novi Sad: Poljoprivredni fakultet.